

Çağdaş Sırp ve Dubrovnik Kayıtlarına Göre I. Kosova Savaşı

First Battle of Kosovo According to Contemporary Serbian and Dubrovnik Sources

Oytun Ayberk Fırat¹

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Oytun Ayberk Fırat (Yüksek Lisans Öğrencisi),
İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı,
İstanbul, Türkiye.
E-posta: oytun.frt@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1948-5522

Başvuru/Submitted: 22.01.2021

Revizyon Talebi/Revision Requested:
03.02.2021

Son Revizyon/Last Revision Received:
12.02.2021

Kabul/Accepted: 05.05.2021

Atıf/Citation: Fırat, Oytun Ayberk, "Çağdaş Sırp ve Dubrovnik Kayıtlarına Göre I. Kosova Savaşı", *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 36 (2021), s. 83-96
<https://doi.org/10.26650/gaad.866825>

öz

Türkler ve Sırlar 791 (1389) yılındaki Kosova Savaşı ile farklı inancın kuvvetleri olarak karşı karşıya gelmişlerdi. Sırp ve Dubrovnik kaynaklarına göre Balkanlardaki Türk fetihlerini durdurmak isteyen ve bir müddet buna muvaffak olan Sırp Prensi Lazar Hrebeljanović (ö. 1389), ülkesini ve Hıristiyanlığı müdâfaa etmek isterken harp neticesinde hayatını ve ayrıca devletin de bağımsızlığını kaybetmişti. Öte yandan Osmanlı Padişahı I. Murad (Cemâziyelevvel 763-791/1362-1389) ise bu savaşta bir Sırp asili olan Miloš Obilić tarafından şehit edilmişti. Bununla birlikte Kosova'daki muharebeye dâir kaleme alınan erken dönem Sırp kaynakları ile savaştan uzun bir müddet sonra, Dubrovnikli müellifler tarafından te'lif edilen kroniklerde Kosova Savaşı hakkında önemli bilgiler bulunmaktadır. Kosova Muharebesi'ni anlatan çağdaş Sırpça tarihî kayıtlara bakıldığında, savaşın tarihi ve muharebede meydana gelen hadiselerle Osmanlı tarafında yer alan diğer Anadolu Türk beyliklerine dâir kısa fakat önemli bilgiler nakledildiği görülürken, buna mukabil olarak Ragusa kronikleri ise Kosova'da meydana gelen savaştan uzun bir süre sonra kaleme alınmasına rağmen mezkûr hadiseyi Sırp kaynaklarına göre daha uzun ve ayrıntılı bir şekilde anlatmışlardır. Bu çalışmada Ortaçağ Türk tarihi için önem taşıyan Kosova Muharebesi'ne dâir bilgiler Sırp ve Dubrovnik kaynaklarına göre ele alınıp değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: I. Kosova Savaşı, I. Murad, Sırp Kaynakları, Dubrovnik Kaynakları, Anadolu Beylikleri

ABSTRACT

The Turkish and Serbian armies, each representing different faiths, clashed in the Battle of Kosovo in 791 (1389). According to Serbian and Dubrovnik sources, Serbian Prince Lazar Hrebeljanović, in a highly successful endeavor to hinder the progress of Turkish forces and to defend his country and the Christian faith, lost both his life and the freedom of his country. Moreover, Ottoman Sultan Murad I (Djumādā I 763-791/March 1362-1389) was killed by a noble Serbian Knight, Miloš Obilić. Early Serbian contemporary sources on the Battle of Kosovo, and later sources from Dubrovnik about the same

battle, reveal crucial information regarding this event. Even though the contemporary Serbian sources present historical details such as the date of the war and which allies took part in the battle on the Ottoman side, such as the Anatolian Turkish Principalities, the Ragusan chronicles were written significantly later after the war and provide more detail than the Serbian sources. This paper gives insight into the research of the Serbian and Dubrovnik sources relating to the Battle of Kosovo, both of which are important for the history of the Turks.

Keywords: Battle of Kosovo, Murad I, Serbian Sources, Dubrovnik Sources, Anatolian Principalities

EXTENDED ABSTRACT

The final decades of the XIVth century can be regarded as highly important for the history of Southern Europe due to the fact that some very significant events took place in a very short period of time. With the decline of the Byzantine Empire, the Bulgarian and Serbian states were gradually losing their power, while the young Ottoman state began its conquest of the Balkan lands. Clashes between Ottomans and Serbs, beginning from the 1350's, led to the gory Battle of Maritsa on 26 September 1371. Despite the fact that, after the Battle of Maritsa, some of the powerful Serbian Principalities became vassals of the Ottoman State, this battle, together with the battle of Kosovo, gained an important and emotional place in both Turkish and Serbian history.

The battle of Kosovo in 1389 was one of the greatest events in this century. Even though the forces of Prince Lazar represented the last hope for Orthodox Southern Slavs, the war eventually ended with victory for the Ottomans. Moreover, the events that took place in the aftermath of this war strongly contributed to the general perception and the importance of the war.

Serbian sources which pertain to the XIVth and XVth century, provide blurry but very important information on the Ottomans and the Anatolian Beyliks. For example Serbian authors David and Pečki Letopis (Annals of Peć) mention that groups such as Tatars, Christian vassals of the Ottomans and also the Anatolian Turkish Emirates of Sarukhanids and Germiyanids along with other Muslims were on the Ottoman side in the battle of Kosovo. In addition to this, Marko Pečki who was a contemporary writer at the time of the battle, mentions "Seven Turkish emirates", information which can also be found in Ottoman sources like *Cihannüma* of Neşri.

Other Serbian sources are focused on the martyrdom of Prince Lazar (1373-1389) and the death of Ottoman Sultan Murad I (Djumādā I 763-791/March 1362-1389), and they are mainly followed by emotional comments. They also provide precious information in those comments, such as the following: "At the beginning of the battle the Serbs were near the victory but then the Turks changed this situation". This information is also mentioned in the Ottoman sources.

Early Serbian sources of the Battle of Kosovo give brief information about the war, but they mostly focus on the date of the battle, the martyrdom of the Serbian prince Lazar Hrebeljanović and religious Christian Orthodox motifs such as "sins of the Christians". They provide another view on the Battle of Kosovo.

However, Dubrovnik sources which were written at the same time after the war, provide a detailed description of the events during the battle of Kosovo. In fact, the Ragusan chronicles were written significantly later after the war, and they provide more details than the Serbian sources. One of the late sources, written by Ragusan historian Mavro Orbini, who was born in late XVth century, records the name of a Serbian soldier and hero Miloš Obilić, the assassination of the Ottoman Sultan, and the death of the Serbian Prince Lazar who was betrayed by some of his forces. Moreover, according to this source and its author, Orbini, the Battle of Kosovo in 1389 was a Turkish victory. Ragusan historian Orbini, in a very thorough description of the events before the war, offers another information, previously neglected, which states that Vuk Branković's conduct in the battle of Kosovo was traitorous as he betrayed Lazar Hrebeljanović.

The Serbian and Dubrovnik chronicles include significant and distinctive records on both the Ottoman and Anatolian Emirates as well as the Serbian forces and army in the battle of Kosovo. Some of these records, especially the Serbian sources, written by Serbian clerics just a couple of years upon the war, provide relevant and vivid, yet formal and substantial, information about Turks and Serbs on the battlefield.

Giriş

“(Ey) Adam Sırp topraklarında yürüyen sen
Kim isen, ne isen, yabancı veya yerli
Kosova diye isimlendirilen ovaya geldiğin zaman
Göreceksin her tarafta ölümlere ait kemikleri
Ben kutsal ve haç şeklinde (bir kaya olarak)
Nasıl da (Kosova’daki) ovanın yanında dimdik dururum!”¹

Kosova Meydan Savaşı’na dâir yazılan yukarıdaki şiirin müellifi olan Despot Stefan Lazarević (1389-1427) harbe dâir hissettiklerini Kosova’daki bir taşta işleterek ölümsüzleştirmek istemişti. Mezkûr manzumenin devamında andığı babası Prens Lazar’ı (ö. 1389) ve Sırp ordusunun büyük bir kısmı bu muharebede hayatlarını kaybetmişti. Bununla birlikte Osmanlı padişahı I. Murad (Cemâziyelevvel 763-791/Mart 1362-1389) da Osmanlıların harp meydanında şehit düşen ilk sultanları olmuştu. Esasında Osmanlılar Sırlarla 1352’de² ve ardından 1371’de meydana gelen Çirmen Savaşı’nda³ da karşı karşıya gelseler de bu muharebelerin hiçbiri Kosova Muharebesi kadar önem kazanmamıştı. Türk fütuhatına karşı Lazar Hrebeljanović ve ordusu Sırların son umudu olsa da Türklerin Kosova’da aldıkları galibiyet, Sırp halkının mazilerinde unutmadıkları en önemli tarihsel motiflerinden biri hâline dönüştü.⁴

Sırların bu hadiseyi unutamamasında Kosova’da yaşanan savaş öncesindeki gelişmeler önemliydi. Ancak Prens Lazar, 1379 yılında dağılan Sırp İmparatorluğu’nun (1346-1355) mirası üzerine tesis ettiği devleti başta Kruševac (Alacahisar) olmak üzere zengin maden yataklarına da sahipti. Ayrıca Lazar, kızlarını bölgedeki önemli hükümdarlarla evlendirerek kendisine önemli müttefikler edinmişti. Prens Lazar’ın devleti bu şekilde 1379’da en geniş sınırlarına ulaşsa da ülkesinin güney hudutlarında ise 1371’den beri I. Murad’a tâbi olan

- 1 Stefan Lazarević, *Književni radovi*, haz. Đorđe Trifunović, Belgrad: Srpska Književna Zadruga, 1972, s. 158.
- 2 1352 yılında gerçekleşen Dimetoka Savaşı’nda, Stefan Dušan’ın (1331-1355) Bizans İmparatoru V. İoannes Palaiologos’a (1341-1391) yardım amacıyla gönderdiği birlikler Dimetoka’da VI. İoannes Kantakuzenos (1347-1354) tarafında yer alan Orhan Bey’in (ö. 763/1362) kuvvetleri tarafından ağır bir yenilgiye uğratılmıştı. Savaş hakkında bkz. İoannes Kantakuzenos, *Vizantijski izvori za istoriju naroda Jugoslavije*, VI, Sırpça trc. Sima Ćirković, Božidar Ferjančić, Belgrad: Sanu, 1986, 552-554; John Van Antwerp Fine, *The Late Medieval Balkans: A Critical Survey from the Late Twelfth Century To The Ottoman Conquest*, Michigan: University of Michigan Press, 1987, s. 325-326; Miloš Blagojević, *Srbija u doba Nemanjića: Od kneževine do carstva (1168-1371)*, Belgrad: Vajat-IRO, 1989, s. 178.
- 3 Meriç kıyısında yer alan Çirmen’de, 26 Eylül 1371 tarihinde gerçekleşen savaşın ardından Makedonya’da hüküm süren Sırp devletleri, Osmanlı egemenliğini kabul etmek zorunda kalmışlardı. Daha fazla bilgi için bkz. Konstantin Josef Jireček, *Istorija Srba*, Sırpça trc. Jovan Radonić, I, Belgrad: Slovo Ljubve, 1978, 251; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2011, 198-199; Feridun M. Emecen *Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015, s. 67-68; Halil İnalcık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları*, Ankara: İslâm Araştırmaları Merkezi, 2016, s. 101-102; Fahameddin Başar, “Çirmen Savaşı’nın Balkan Tarihindeki Yeri”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 12 (1998), s. 25-29.
- 4 Kosova Savaşı özellikle XIX. yüzyılda artan Sırp milliyetçiliğinin önemli öğelerinden biri olmuştu. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Sima Ćirković, *Kosovska bitka kao istorijski problem*, Novi Sad: Vojvodanska Akademija Nauka i Umetnosti, 1992.

Sırp beyleri bulunmaktaydı. Dolayısıyla Lazar Hrebeljanović, Osmanlıların, kendi devleti için önemli bir tehlike oluşturduğunun farkında olduğundan onlara karşı yapacağı muharebe için uzun bir süreden beri hazırlanmış ve savaşın ilk işaretleri Türk birliklerinin Sırp topraklarına yaptıkları yağma akınlarıyla kendini göstermişti.⁵ Sırlar tarafından te'lif edilen yıllıklara göre Lazar'ın devletine yapılan ilk saldırı 1381'de gerçekleşse de iki Sırp beyi Osmanlı kuvvetlerini Dubravnicâ⁶ civarında bozguna uğratmıştı.⁷ Bununla birlikte Türkler de sözü edilen hadisenin akabinde 1386'da Niş'i fethetmişlerse de muhtemelen bu zaferin ardından Ploşnik ve 1388'de Bileca (Biletsa) Muharebesi'nde⁸ Hıristiyanların aldığı galibiyet ise Prens Lazar ile müttefiklerini cesaretlendirdi.⁹

Türkler, alınan mağlubiyetler üzerine Kosova tarafına gitmeden önce büyük hazırlıklar yapmışlar ve diğer Anadolu beyliklerine elçiler gönderen I. Murad, düşündüğü sefer için onlardan asker talep ederek Sırlar üzerine yapacağı gazâyâ destek olmalarını istemişti.¹⁰

Lazar ise Türklerin Kosova civarına geldiği haberini alınca derhal müttefiklerini çağırdı. Sırp tarafında Prens Lazar'ın daveti üzerine Bosna Krallığı'ndan Vlatko Vuković ile Lazar'ın damadı olan Üsküp ve Kosova civarının hâkimi Vuk Branković¹¹ (ö. 1397) ordusu ile beraber Lazar'a destek olmak amacıyla muharebe meydanına gelmişlerdi.¹²

5 Haziran 1389'da Kosova Ovası'nda karşı karşıya gelen iki ordu da sayıca neredeyse birbirine denk kuvvetler olarak savaş meydanında yer almışlardı. Nihayetinde Türk kuvvetlerinin atışlarından sonra ağır zırhlı Sırp süvarisi, Osmanlı ordusunun üzerine hücumla geçti. Sırların atlı birlikleri önce kendilerine ok yağdıran sol taraftaki Türk kuvvetlerine saldırıp, Yakup Çelebi ve beraberindeki cenahı bozmayı başarmışlardı. Sol kanadın çökmesinin ardından Sırp kuvvetleri bu sefer de Osmanlı ordusunun merkezine doğru yönelmişlerdi. Ancak mücadelenin ilk safhasında Sırp kuvvetlerin üstün gelmesi üzerine henüz savaşa girmeyen Yıldırım Bayezid, hızlı bir hücumla Sırp kuvvetleri üzerine yüklendi. Bu taarruz Sırların geri çekilmesine yol açtı. Bayezid'in başarılı saldırısı Osmanlı birliklerinin yeniden toparlanmasına sebep oldu. Nihayetinde Yıldırım Bayezid'in gayreti sayesinde Osmanlı ordusu toparlanarak Sırp birliklerinin üzerine hücum etmişlerdi. Türklerin başarılı saldırısı neticesinde Lazar'ın ordusu bozularak geri çekilmeye başlamışlardı. Ayrıca Vuk Branković ile Bosna Kralı Tvrtko'nun

5 Rade Mihaljčić, *The Battle of Kosovo in History and Popular Tradition*, İngilizce trc. Milica Hrgović, Belgrad: Bigz, 1989, s. 42-43.

6 Sırbistan'da, Morava civarında bulunan yerin konumu hakkında bkz. Đuro Daničić, *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb: U knjižarnici L. Hartmana, 1886, s. 850.

7 Sima Ćirković, *The Serbs*, İngilizce trc. Vuk Tošić, Oxford: Blackwell Publishing, 2005, s. 83.

8 Bizans kaynaklarına göre savaşa dâir bir değerlendirme için bkz. Stephen William Reinert, "A Byzantine Source on the Battles of Bileca and Kosovo Polje: Kydones Letters 396 and 398 Reconsidered", *Late Byzantine and Early Ottoman Studies*, Dorchester: Dorset Press, 2014, s. 249-272.

9 Sima Ćirković, *Istorija srednjovekovne bosanske države*, Belgrad: Srpska Književna Zadruga, 1964, s. 158.

10 Mevlânâ Mehmed Neşrî, *Cihânnümâ*, haz. Necdet. Öztürk, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2008, s. 102.

11 Üsküp ve Kosova dolaylarının hâkimi olan Vuk Branković'in siyasî faaliyetleri ve yaşamı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Marko Šuica, *Vuk Branković: slavni i velmožni gospodin*, Belgrad: Evoluta, 2018.

12 Mevlânâ Mehmed Neşrî, *Cihânnümâ*, s. 123.

birlikleri de savaş meydanını terk etmişlerdi. Bununla birlikte Türk zaferinin ardından I. Murad da bir Sırp soylusu tarafından şehit edilirken, Lazar da Kosova'da öldürüldü.¹³

Kosova'da kazanılan savaştan bir müddet sonra ise Lazar'ın oğlu, Türk hâkimiyeti altına girmeyi kabul etmek zorunda kaldı.¹⁴ 1392'de ise başka bir Sırp prensi olan Vuk Branković ise Hilandar Manastır'na¹⁵ yolladığı emirnamede Osmanlı Devleti'nin yüksek hâkimiyetini kabul ettiğini duyuruyordu.¹⁶

Muharebe hakkında bilgi veren ilk belgelerden birisi olan Bosna Kralı Tvrtko'nun (1353-1391) Floransalı senyörlere yazdığı mektupta, 1389'da meydana gelen savaşın sonucunun Türklere karşı bir zafer olduğunu duyurmuştu. Dönemin Batı kaynakları da Türk galibiyetinden bahsetmemişlerdi.¹⁷

Yukarıda zikredildiği üzere Kosova Muharebesi hakkında belki de en geniş bilgiler Osmanlı kaynaklarında yer almaktadır. Ancak mezkûr eserler genelde savaştan uzun bir müddet sonra kaleme alınmıştır. Fakat muhtemelen Neşrî'nin kaydı, döneminden intikal eden ve bir görgü şahidinin kaleminden çıkmış bilgilere dayanmaktadır.¹⁸ Sırp'ların bu harbe dâir çağdaş olmakla birlikte kısa anlatıları ise savaşın günü ve seyri, muharebeye katılan diğer Türk beylikleri gibi hususlarda değerli bilgiler ihtiva eder. Mezkûr kayıtlarda Osmanlı kaynaklarının yanında Saruhanoğulları ve Germiyanoğulları gibi beyliklerin de Osmanlı safında savaşa kattıkları açıkça zikredilmiştir.

Öte yandan Slavlarla meskûn olduğu Dubrovnik'te de Kosova Harbi, Dubrovnikli müelliflerin eserlerine aksetmiştir. Ancak bu kaynakların geç devirlerde kaleme alınmaları hasebiyle sıhhatleri şüphelidir.

-
- 13 Feridun Emecen, "Balkanlar'da Yeni Bir Dönüm Noktası: Kosova Savaşı (1389)", *Savaşın Sultanları: Osmanlı Padişahlarının Meydan Muharebeleri*, haz. Feridun Emecen, Erhan Afyoncu, I, 151-153, 156-163.
- 14 Stefan Lazarević, Kosova Savaşı'nın akabinde, Osmanlı'nın yüksek hâkimiyetini tanımış ve hatta Bayezid'in Sivas'a düzenlediği sefere de katılmıştı. Despot Stefan, 1422 senesinde madenciler için hazırladığı kanunlarının önsözünde bu durumu şöyle zikretmiştir: "...Babamın (Lazar) ülkesindeki büyük hezîmeti gördüğüm vakit, Patrik Efendi Spiridon'dan, diğer başpiskoposlardan, benim annem prenses Milica'dan, şimdiki ismiyle rahibe Jevgenija'dan ve tüm kuruldan nasihat alarak, Doğu tarafında, Büyük Emîr Bayezid'in bulunduğu büyük Sivas'a gittim ki, (Bayezid o vakitler) Doğu'nun ve Batı'nın hükümdarıydı..." Despot Stefan Lazarević, *Književni Radovi*, s. 172. Bununla birlikte Stefan Lazarević'in, Yıldırım Bayezid'in ordusuna yardımcı kuvvetler olarak iştirak etmesi hakkında Konstantin Filozof'un 1431 senesine ait kaydında önemli bilgiler bulunmaktadır. Konstantin Filozof, *Povest o slovima (Skazanije o pismeneh)-izvodi, Žitije despota Stefana Lazarevića*, haz. Lazar Mirković, Belgrad 1989, s. 85-95; 15. *Yüzyıl Bulgar Yazarı Konstantin Kosteneçki'nin Stefan Lazarević'in Yaşamöyküsü Başlıklı Yapıtı*, Türkçe trc. Hüseyin Mevsim, Ankara: Kapadokya Kitabevi, 2007, s. 123-141.
- 15 Aynoroz Dağı'nda bulunan ve 1198'da Sırp Prensi Stefan Nemanja ile oğlu Sava tarafından kurulan ve daha sonra gelen Sırp yöneticileri tarafından himaye edilen Sırp manastırının geçmişi hakkında bkz. Mirjana Živojinović, *Istorija Hilandara I: Od osnivanja manastira 1198. do 1335. godine*, Belgrad: Prosveta, 1998.
- 16 Stojan Novaković, *Zakonski spomenici srpskih država srednjega veka*, Belgrad 1912, s. 459-460.
- 17 Mihailo Dinić, "Dva savremenika o boju na Kosovu", s. 135.
- 18 Ahmedî'nin *Gazânâme*'si bugüne geleme de Neşrî'nin *Cihannümâ*'si vasıtasıyla mezkûr muharebe hakkındaki kayıtları günümüze kadar ulaştırmıştır. Bkz. Feridun M. Emecen, "Kosova 1389: Kimin Zaferi?", *Osmanlı Klasik Çağında Savaş*, İstanbul: Kapı Yayınları, 2018, s. 165; Halil İnalıcık, "Ahmedi's Ghazânâme on the Battte of Kosova", *Kosovo: Les Annales de l'Autre Islam*, 7 (2000), s. 21-26.

Kosova Savaşı hakkındaki muhtelif kaynaklar, pek çok tarihçi tarafından değerlendirilmiştir.¹⁹ Bu çalışmada ise ülkemizde pek fazla istifade edilmeyen mezkûr muharebeye dâir muâsır Sırp kaynakları ile XV. ve XVII. asırlarda kaleme alınmış olan Dubrovnik kroniklerindeki anlatılar hakkında bilgi verilmesi amaçlanmaktadır.

Çağdaş Sırpça Kaynaklar

Öncelikle savaşın mahiyeti hakkında Batı'da kaleme alınan membaların aksine Sırp kaynaklarında Kosova Savaşı'ndan bir Hıristiyan galibiyeti şeklinde söz edilmediği dikkati çeker.²⁰ Muharebe hakkında yazılan çağdaş Sırp kaynaklarına bakıldığında muhtelif yazmalara düşülen notlarda muharebe hakkında önemli kayıtlar bulunmaktadır. Bugüne kadar tespit edilen o döneme ait yazmalarda, mezkûr hadise hakkında kısa fakat önemli bilgiler bulunmaktadır.

Harbi bahis eden ilk eserden birisi olan ve XIV. yüzyılın ikinci yarısında kaleme alınan dinî bir kitaba düşülen kayıttaki şu ifadeler geçmektedir: *"O günde (28 Haziran) 1389. Senede Prens Lazar, Çar Murad ile Kosova Ovası'nda harbe tutuştular. Burada Hıristiyanlardan ve Türklerden pek çok vücut yere düştü. Öncelikle Sırlar (Türkleri) kırdılar ve İmparator Murad'ı öldürdüler. Sırp ordusundan bazılarının kaçmalarından dolayı, Türkler karşı koydular ve büyük savaş yaşandı. Ve muzaffer Sırp Prensi Lazar (Türkler tarafından) öldürüldü."*²¹

Eserin ismi bilinmeyen müellifi, Sırların başarılı saldırısına rağmen Osmanlı ordusunun buna mukavemet ettiğini zikreder. Bununla birlikte Sırp yazar, muharebenin sonucu hakkında kesin ve açık bir hüküm vermemiştir.

Kosova Muharebesi'nin çağdaşı olan Božidar²² adlı bir diğer yazarın kaydına göre Sultan Murad'ın Kosova civarına geldiğini ve 15 Haziran'da muharebenin gerçekleştiği bilgisi dışında bir mâlûmat bulunmazken, savaşın bir diğer muâsırı olan İvan²³ adlı başka bir müellif ise iki hükümdarın da bu harpte hayatlarını kaybettiğini yazmıştır.

Savaş hakkında bilgiler veren bir diğer kaynak ise Patrik III. Danilo'nun, Prens Lazar Hrebeljanović'in hayatını anlattığı *Slovo o Knezu Lazaru* (Prens Lazar'a Dâir Nutuk) adlı eseridir. Mezkûr kaynağın 1392 senesinin sonu ile 1393 yılının başlarında yazıldığı bilinmektedir.²⁴ Eser, dinî bir metin olarak genelde retoriklerden ibaret olsa da mezkûr harp ile ilgili bazı bilgiler de nakledilmiştir.

19 Kosova Savaşı'nın kaynaklarına dâir bazı çalışmalar için bkz. Đorđe Trifunović, *Srpski srednjovekovni spisi o Knezu Lazaru i kosovskom boju*, Kruševac: Bagdala, 1968; Thomas A. Emmert, "The Battle of Kosovo: Early Reports of Victory and Defeat", *Kosovo: Legacy of a Medieval Battle*, haz. Wayne S. Vucinich, Thomas A. Emmert, I, Minneapolis 1991, 19-40; Nikola Radojčić, "Grčki izvori za kosovsku bitku", *GSND*, 7-8 (1930), s. 163-175; Aleksej Olesnecki, "Turski izvori o Kosovskom boju", *GSND*, 14 (1934), s. 59-98; Mihailo Dinić, "Dva savremenika o boju na Kosovu", *Glas Srpske Kraljevske Akademije*, 182 (1940), s. 133-148; Sima Ćirković, "Dimitrije Kidon o kosovskom boju", *ZRWI*, 13 (1971), s. 213-219; Halil İnalçık, "Ahmedi's Ghazânâme on the Battte of Kosova", s. 21-26.

20 Bu hususta problemler ve tartışmalar dâir bkz. F. M. Emecen, "Kosova 1389: Kimin Zaferi?", s. 161-171.

21 Anonim, "Zapis iz prologa", *Spisi o Kosovu*, haz. Milka Ivić, Belgrad: Prosveta, 1993, s. 177.

22 Božidar, "Zapis iz Apostola", *Spisi o Kosovu*, haz. Milka Ivić, Belgrad: Prosveta, 1993, s. 177.

23 Ljubomir Stojanović, *Stari srpski zapisi i natpisi*, IV, Belgrad: Sanu, 1986, 17.

24 Đorđe Sp. Radojčić, *Stara srpska književnost*, Belgrad: Prosveta, 1960, s. 327.

Patrik III. Danilo'ya göre I. Murad, pek çok yeri fethetmiş ve buraların hükümdarlarına da boyun eğdirmiştir. Hatta eserin müellifi, Sultan Murad'ı, Büyük İskender'e benzetmektedir. Bundan sonra Türkler, Lazar Hrebeljanović'in topraklarını ele geçirmek için Kosova'ya gelirler. Bu durum üzerine Lazar, ordusunu toplayarak onlara karşı muharebe edeceğini anlatır. Nihayetinde başlayan savaşın neticesinde iki taraftan da pek çok kişi hayatını kaybeder. Çetin geçen harbin sonunda I. Murad, kalbine aldığı bir kılıç darbesiyle ruhunu teslim eder. Öte yandan Lazar Hrebeljanović ise Osmanlılar tarafından öldürülür.²⁵

Diğer taraftan Ravanica Manastırı²⁶ rahipleri tarafından yazılan XIV. asrın sonlarında kaleme alınmış olan anonim yazmalarda, Lazar'ın hükümdarlığı ele alış ve I. Kosova Savaşı bahsi yer almaktadır.²⁷

İlk yazmaya göre, Sırların günahları sebebiyle Tanrı'nın onlara bir cezası olarak Türklerin başlarında I. Murad ile beraber Sırp topraklarına geldiğini ve ülkesini korumak isteyen Lazar'ın buna karşı koymak için ordusuna moral verip dualarla beraber Türklere karşı yürüdüğünü zikreder. Bununla birlikte müellif, mezkûr muharebede sultanın öldürüldüğünü ama Türklerin sonunda Lazar Hrebeljanović'i diğer Sırp soyluları ile birlikte infaz ettiği bilgisini nakleder.²⁸ Aynı zamanda esere göre, Prens Lazar'ın idamı 15 Haziran günü gerçekleşmişti.²⁹

Harp günü ve tarihini, ilk yazmadakine uygun olarak aktaran ikinci kaynakta (Ravaničanin II) ise I. Murad'ın kendi milletinden askerlerinin yanında diğer muhtelif halklardan oluşan ordusu ile Sırların üzerine doğru harekete geçtiğini, Sırlar ve Türkler 1389 yılındaki Kosova Savaşı ile karşı karşıya geldiğini ve nihayetinde Prens Lazar'ın öldürüldüğü kaydetmiştir.³⁰

Tarihî hadise ile ilgili diğer kaynaklar ise Hıristiyan azizlerinin yaşam öykülerini anlatan kısa metinlerden müteşekkildir. Sözü edilen bu eserler Kosova Savaşı hususunda önemli bilgiler vermektedirler. Bunlardan muharebenin muâsırı olan Marko Pečki³¹ (1360-1411) isimli müellifin harbi tavsif ettiği kısa ama değerli kaydı Türk tarihi açısından önemlidir.

25 Danilo III, "Slovo o svetom knezu Lazaru", *Hrestomatija srednjovekovne književnosti*, haz. Tomislav Jovanović, I, Belgrad 2012, 99-118.

26 Ravanica hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Vladimir Petković, *Manastir Ravanica*, Belgrad: Napredak, 1922.

27 Sırp tarihinde önemli bir rol oynayan Lazar ve Kosova'daki diğer Sırp askerleri hakkında tafsilâtlı bilgi için bkz. Rade Mihaljčić, *Lazar Hrebeljanović-Istorija, Kult, Predanje*, Belgrad: Nolit, 1984; a.mlf. *Junaci kosovske legende*, Belgrad: Srpska Školska Knjiga, 2001.

28 Anonim, "Žitije svetoga kneza Lazara", *Spisi o Kosovu*, haz. Đorđe Trifunović, Belgrad: Prosveta, 1993, s. 123-124.

29 Anonim, "Žitije svetoga kneza Lazara", s. 121.

30 Anonim, "Svetlu pobedu pokazaše", *Spisi o Kosovu*, haz. Đorđe Trifunović, Belgrad: Prosveta, 1993, s. 127-128.

31 Yazar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Milan Kašanin, *Srpska književnost u srednjem veku*, Belgrad 1990, s. 324.

Yazar, XIV. asrın sonları ile XV. yüzyılın başlarında kaleme aldığı eserinde şu bilgileri vermiştir: “*Fakat, bizim günahlarımızdan dolayı Tanrı (onları) salıverdi, sayısız çoğunluktu -Hâcerîlerin³² yedi imparatorluğu- Sırp topraklarına geldiler.*”³³

Marko'nun kaleme aldığı eserde sözü edilen “*Yedi Hâcerî İmparatorluğu*” kuvvetle muhtemelen Osmanlı ordusunun yanında bu gazaya iştirak eden altı Anadolu beyliği ile oluşan Türk ittifakını ifade etmektedir. Osmanlı müelliflerinden Neşrî, Sultan I. Murad'ın daveti üzerine gazâ maksadı ile Aydınoğulları, Candaroğlu, Hamid, Saruhan, Menteşe ve Karamanoğulları Beyliği'ni Kosova'ya davet ettiğini nakleder.³⁴

Öte yandan Sırp müellifin değindiği günah motifine muhtelif Slav kaynaklarında da tesadüf edilmektedir. Çirmen Savaşı'nın çağdaşı olan Inok Isaije'ye göre 60.000 kadar olan Sırp ve Rumlardan müteşekkil ordu, Tanrı'nın öfkesi sebebiyle Türkler karşısında büyük bir hezimetle uğramışlardı.³⁵

Marko'nun haricinde David adlı başka bir müellifin XIV. yüzyıl sonları ile XIV. asrın başlarında kaleme aldığı eserinde, Kosova Savaşı'na Osmanlı'nın yanında katılan altı beylikten ikisinin isimleri nakledilmiştir. Lazar'ın devletin çok güçlendiği esnada doğudan gelen Sultan I. Murad tüm Bizans ve Bulgar topraklarını ele geçirdikten sonra Lazar'ın üstüne yürüdüğünü aktardıktan sonra şu ifadeleri kullanmıştır: “*Sayısız çoğunu kendisiyle beraber getirdi: Hâcerîlerin oğullarını Tatarlarla, Karmıyanlıları (Germıyanlıları) Sarhanitlerle (Saruhanoğulları), Grekleri ve Bulgarları ve Arvanitleri (Arnavutları).*”³⁶

David'in kaynağında geçen Germıyanoğulları (700-833/1300-1429) ile Saruhanoğulları Beyliği'ne (705-813/1305-1410) ait askerlerin, sultanın ordusuna katıldıklarına dâir mâlûmata Osmanlı kaynaklarında da rastlanmaktadır. Enverî, Germıyanoğulları Beyliği'nin Osmanlı safında muharebeye katıldığını zikrederken,³⁷ daha önce de belirttiği üzere Neşrî'nin kaydında Saruhan askerlerinin Kosova'da savaştığı bilgisi bulunmaktadır.³⁸

Yazar, eserin geri kalan kısmında ise önce Sultan I. Murad'ın çok sayıdaki askeri ile beraber öldürüldüğü mâlûmatını diğer Sırp kaynaklarında geçtiği gibi yineledikten sonra Lazar'ın da başı kesilerek öldürüldüğü bilgisini vermiştir.³⁹

32 Sırp ve diğer Hıristiyan kaynaklarında, Hz. İsmail'in annesi Hacer'den ötürü, İslâm'ı ve Müslümanları tanımlamak için kullanılan bu kelime hakkında bkz. John V. Tolan, *Saracens: Islam in the Medieval European Imagination*, New York: Columbia University Press, 2002, s. 10-11.

33 Marko Pečki, “Žitije svetog patrijarha Jefrema”, *Šest pisaca XIV veka: Grigorije Raški, Jakov Serski, Siluan, Nepoznati Svetgorac, Monah Jefrem, Marko Pečki*, haz. Dimitrije Bogdanović, Belgrad: Prosveta, 1986, s. 168.

34 Mevlânâ Mehmed Neşrî, *Cihânnümâ*, s. 102, 124.

35 Inok Isaije, “Zapis o Maričkoj bitci”, *Hrestomatija srednjovekovne književnosti*, haz. Tomislav Jovanović, I, Belgrad 2012, 86.

36 David, “Blagočastivi Knez Lazar”, *Spisi o Kosovu*, haz. Jelka Redep, Belgrad: Prosveta, 1993, s. 148. Aynı metin Pečki *Letopis'* de de mevcuttur. Bkz. Ljubomir Stojanović, *Stari srpski rodoslovi i letopisi*, Sremski Karlovci, s. 90.

37 Enverî, *Düstûrnâme-i Enverî (19-22. kitaplar): [Osmanlı Tarihi (1299-1465)]*, haz. Necdet Öztürk, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2012, s. 26.

38 Mevlânâ Mehmed Neşrî, *Cihânnümâ*, s. 122.

39 David, “Blagočastivi Knez Lazar”, s. 148.

Dubrovnik Kronikleri

Sırp kaynaklarının yanında Dubrovnik Cumhuriyeti'nde kaleme alınan eserler, Kosova Savaşı'ndan ayrıntılı olarak bahsetmişlerdir. Söz konusu kroniklerden *Annales Ragusini anonymi* (*Anonim Ragusa Kroniği*), muharebeden bahseden ilk Ragusa kaynağıdır. XV. asrın sonlarına tarihlenen eserde,⁴⁰ harbin 15 Haziran 1389'da gerçekleştiğini, Sırp ve Türkler arasında yaşanan harpte her iki tarafın da büyük kayıplar verdiğini ve Lazar ile Murad'ın hayatlarını kaybettiklerini ancak cengin bir galibi olmadığını kaydetmiştir.⁴¹

Bir diğer Ragusalı müellif Ludovicus Cerva Tubero'nun 1590 tarihli *De Turcarum origine, moribus et rebus gestis commentarius* adlı kroniğinde, Kosova Muhaberesi'nden önce Prens Lazar'ın, Miloš'un ihanetinden şüphelendiğini ancak ertesi günü I. Murad'ın çadırına giderek ona suikast gerçekleştirdiğini ifade eder. Tubero'ya göre, Sırp savaşın başlarında Türklerle karşı üstün durumda olsalar da Lazar'ın atını değiştirdiği esnada Sırp askerleri onu göremedikleri için öldürüldüğünü zannederek harp meydanından geri çekilmiş ve Prens Lazar ise bir çukura düşmüştür.⁴²

Kosova Muhaberesi'nden bahseden en önemli kaynaklardan bir diğeri de Ragusalı Mavro Orbini'nin (1563-1614) 1601⁴³ senesinde yazdığı *Regno degli Slavi* (Slavların Krallığı) adlı eseridir. Söz konusu kaynakta, kendisinden önceki kroniklerde zikredilmeyen önemli bilgiler mevcuttur.

Orbini'nin bildirdiğine göre, Prens Lazar'ın damatları olan Vuk ile Miloš arasında husumet bulunmaktaydı. Muharebeden önce Vuk, kayınpederini diğer damadına karşı uyararak Miloš'un Türklerle anlaşarak Lazar'a karşı ihanet edeceğini söyler. Bu hususta şüpheye düşen Lazar bu durumu tetkik etmek için tüm soylular ile komutanlarını çağırarak onların gözü önünde ihanet edeceğine dair şüphesini dile getirir. Miloš da bunun üzerine savaş gününde yapacakları ile efendisine olan sadakatini göstereceğini ifade eder. O gece uyumayan Miloš, harp esnasında atına binerek I. Murad'ın çadırına ulaşır. Sultan onun gelişinden dolayı pek hoşnuttur. Ancak Miloš, I. Murad'a biat etmiş gibi yaparak üzerinde sakladığı hançeri padişahın karnına saplar.⁴⁴

Hristiyan ordusu, Miloš'un bu emelinden habersiz şekilde Türklerin tarafına geçtiği haberini aldıktan sonra bazı kumandanlar artık Hristiyan ordusu için bir kurtuluş olmadığını söylerler. Lâkin ordusunun bu durumu üzerine Lazar, uzun bir nutkun ardından ordusuna cesaret verici sözlerle ordusunu cenge hazırlanması hususunda telkin eder.⁴⁵

Türkler, I. Murad'ın katledilmesine rağmen gayretli bir şekilde savaşa atılırlar ve Sırp ordusuyla gerçekleşen harpte her iki taraftan da insanlar ölür. Osmanlı ordusunun bir kısmı

40 R. Mihaljić, *Battle of Kosovo*, s. 86.

41 Josip Lučić, "Dubrovnik i Kosovska Bitka u Dokumentima i Historiografiji", *Historijski Zbornik*, 42 (1989), s. 93.

42 J. Lučić, "Dubrovnik i Kosovska Bitka", s. 94.

43 R. Mihaljić, *Battle of Kosovo*, s. 50.

44 Mavro Orbini, *Kraljevstvo Slovena*, Sırpça trc. Zdravko Šundrica, Belgrad: Srpska Književna Zadruga, 1968, s. 96-98.

45 Mavro Orbini, *Kraljevstvo Slovena*, s. 98-100.

ise muharebe meydanını terk etmeye kalktıklarında Türk kumandanları onlara cesaret vererek askerlerini kalmaya ikna ederler.⁴⁶

Prens Lazar yorulan atını değiştirirken, efendilerini cenk esnasında göremeyen Sırp birlikleri ise onun öldüğünü düşünerek harp meydanını terk etmeye başlarlar. Lazar, askerlerinin kaçtığını görünce onlara yaşadığını göstererek ordusunu yeniden toplamaya çalışsa da bu gayretinde muvaffak olamaz ve köylülerin vahşi hayvanlara karşı tuzak olarak açtığı çukurun içine düşerek ölür.⁴⁷

Mavro Orbini ayrıca Prens Lazar'ın Osmanlı kaynaklarına göre sağ olarak yakalandığını da aktarır. Bundan sonra Türklerin, Lazar'ın başını kestiğini nakleder. Bununla birlikte muharebenin Kosova Ovası'nda gerçekleştiğini zikreder ve mezkûr yerde bulunan Sultan I. Murad'ın Türbesi hakkında da bilgi verir.⁴⁸

Lakin Orbini'nin eserini özgün kılan ise daha önce hiçbir kaynakta geçmeyen Sırp tarafında yaşanan ihanete dâir verdiği mâlûmatdır. Müellife göre, Kosova Muhaberesi'nde Prens Lazar'ın yanında yer alan Vuk Branković, Sırlara hıyanet ederek çekilmiştir. Orbini hadiseyi şöyle aktarmıştır: *"Bu savaştta Raşka (Sırbistan) ve Bosna'dan çok sayıda kişi ölmüştü. Nasıl ki Bosna Hükümdar'ı Tvrtko, Prens Lazar ile ittifak halindeydi. O (Tvrtko) kendi ordusunu Voyvoda Vlatko Vuković komutasında kendi ordusunu yollamıştı. Vuković az sayıdaki kendi adamları ile birlikte söz konusu savaştan kaçmıştı, 15 Haziran 1389 yılında Kosova'da meydana gelen muharebede. Fakat, Prens Lazar'ın damadı Vuk Branković neredeyse tüm adamlarıyla kendini kurtarmıştı, çünkü (bazılarının dediği gibi) Murad ile gizlice anlaşma yaparak kendi kayınpederini ihanet etti ki (Prens Lazar'ın) topraklarını kendi devletine katabilsin."*⁵⁰

Dubrovnikli müellifin eserini diğer yazarların anlatısında farklı kılan husus, Vuk Branković'in, Lazar'a ihanet ettiğine dâir kayıdır. Bununla birlikte Mavro Orbini'nin eserinde geçen ihanete dâir anlatının aslı, Katalan bir yazar tarafından kaleme alınmış olan *Yakup Çelebi'nin Öyküsü* adlı eser olabilir. Katalan kaynağında Lazar'ın damadının bey olabilmek için ülkesine döndüğü ibaresi mevcuttur.⁵¹

Öte yandan Kosova'daki muharebe hakkında tafsilâtlı mâlûmat veren Neşri'nin kaydında Vuk'un ihanet ettiğine dâir bir hadise nakledilmemiştir.⁵² Belki de Mavro Orbini'nin mezkûr anlatısı, Kosova Savaşı'nda yaşanan hezimetin mesuliyetini Vuk Branković'e yükleme çabası ile ilişkili olabilir.

Anlaşıldığı kadarıyla Sırp ve Dubrovnik kaynaklarının bu harp hakkındaki kayıtlarından bazı hususlar nispeten açıklığa kavuşmaktadır.

46 Mavro Orbini *Kraljevstvo Slovena*, s. 100-101.

47 Mavro Orbini *Kraljevstvo Slovena*, s. 101.

48 Mavro Orbini, *Kraljevstvo Slovena*, s. 102.

49 Voyvoda unvanı hakkında izahlı bilgi için bkz. Mihai Maxim, "Voyvoda", *DIA*, XLIII, 123-127.

50 Mavro Orbini, *Kraljevstvo Slovena*, s. 102.

51 Anonim, *Yakup Çelebi'nin Öyküsü*, Türkçe trc. Mehmet Sait Şener, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015, s. 95.

52 M. Šuica, Vuk Branković, s. 113.

Kosova Savaşı'nı anlatan çağdaş Sırp kaynaklarında, savaşın seyri, vuku bulunduğu yer ve hatta bu muharebeye katılan Germiyanoğulları, Saruhanoğulları gibi diğer beyliklerin de isimlerinin geçmekte olması dikkat çekicidir. Aynı zamanda dönemin Sırpça kaynakları, iki hükümdarın savaş meydanında hayatlarını kaybettiklerini zikrederken, I. Murad'ı öldüren Miloš Obilić hakkında herhangi bir bilgi vermemektedirler. Bu hadise daha sonradan yazılan Sırp membarlarında zikredilmiştir. Öte yandan XV. asrın sonları ile XVII. asırda kaleme alınmış olduğu anlaşılan Dubrovnik kaynaklarında ise muharebe hakkında tafsilâtlı bir anlatım söz konusudur. Onların eserlerinde ise hadise daha çok Prens Lazar'ın Sultan I. Murad'ı şehit edecek olan Miloš'un ihaneti meselesi öne çıkarılmaktadır. Onun da bu mânevî baskıdan kurtulabilmek ve hakkındaki kanaatlerin asılsızlığını ispatlamak için daha önceden tanıdığı I. Murad'a, hayatını kaybetmek pahasına suikast düzenlediği üzerinde durulmaktadır. Keza Vuk Branković'in durumu ve tavrı hakkında ek bilgilerin, Dubrovnikli müellif Mavro Orbini'nin kaydında da yer aldığı görülmektedir.

Bununla birlikte geç dönem Dubrovnikli yazarlar, savaşta yaşanan ihanet neticesinde Hıristiyan kuvvetlerinin mağlup olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Ancak mezkûr bilgiler menşei çağdaş Sırp kaynakları değildir. Muhtemelen bilâhîre oluşan siyasî ortamın rolüyle muharebeden sonraki dönemlerde bu kabil konjektürel yorumlar, XV. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyılın başlarına ait eserlerde özel yorumlarla nakledildiği anlaşılmaktadır.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Bibliyografya

Anonim, *Yakup Çelebi'nin Öyküsü*, Türkçe trc. Mehmet Sait Şener, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015.

Anonim, "Svetlu pobedu pokazaše", *Spisi o Kosovu*, haz. Đorđe Trifunović, Belgrad: Prosveta, 1993, s. 127-129.

Anonim, "Zapis iz prologa", *Spisi o Kosovu*, haz. Milka Ivić, Belgrad: Prosveta, 1993, s. 177.

Anonim, "Žitije svetoga kneza Lazara", *Spisi o Kosovu*, haz. Đorđe Trifunović, Belgrad: Prosveta, 1993, s. 121-124.

Başar, Fahameddin, "Çirmen Savaşı'nın Balkan Tarihindeki Yeri", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 12 (1998), s. 25-29.

Blagojević, Miloš, *Srbija u doba Nemanjića: Od kneževine do carstva (1168-1371)*, Belgrad: Vajat, 1991.

Božidar, "Zapis iz Apostola", *Spisi o Kosovu*, haz. Milka Ivić, Belgrad: Prosveta, 1993, s. 177.

- Ćirković, Sima, *Istorija srednjovekovne bosanske države*, Belgrad: Srpska Književna Zadruga, 1964.
- Ćirković, Sima, *Kosovska bitka kao istorijski problem*, Novi Sad: Vojvođanska Akademija Nauka i Umetnosti, 1992.
- Ćirković, Sima, *The Serbs*, İngilizce trc. Vuk Tošić, Vuk Tošić, Oxford: Blackwell Publishing, 2005.
- Ćirković, Sima, "Dimitrije Kidon o Kosovskom boju", *ZRVI*, 13 (1971), s. 213-219.
- Daničić, Đuro, *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb: U knjižarnici L. Hartmana, 1886.
- Daniilo III, "Slovo o svetom knezu Lazaru", *Hrestomatija srednjovekovne književnosti*, haz. Tomislav Jovanović, I, Belgrad 2012, 99-118.
- Dinić, Mihailo, "Dva savremenika o boju na Kosovu", *Glas Srpske Kraljevske Akademije*, 182 (1940), s. 133-148.
- Emecen, Feridun M., *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015.
- Emecen, Feridun M., "Balkanlar'da Yeni Bir Dönüm Noktası: Kosova Savaşı (1389)", *Savaşın Sultanları: Osmanlı Padişahlarının Meydan Muharebeleri*, haz. Feridun Emecen, Erhan Afyoncu, I, İstanbul: Bilge Yayın, 2018, 140-171.
- Emecen, Feridun M., "Kosova 1389: Kimin Zaferi?", *Osmanlı Klasik Çağında Savaş*, İstanbul: Kapı Yayınları, 2018, s. 161-165.
- Enverî, *Düstûrnâme-i Enverî (19-22. kitaplar): [Osmanlı Tarihi (1299-1465)]*, haz. Necdet Öztürk, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2012.
- Fine, J. V. A., *The Late Medieval Balkans: A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest*, Michigan: University of Michigan Press, 1987.
- Inok Isaije, "Zapis o Maričkoj bitci", *Hrestomatija srednjovekovne književnosti*, haz. Tomislav Jovanović, I, Belgrad 2012, 85-87.
- İnalçık, Halil, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları*, Ankara: İslâm Araştırmaları Merkezi, 2016.
- İnalçık, Halil, "Ahmedi's Ghazânâme on the Battte of Kosova", *Kosovo: Les Annales de l'Autre Islam*, 7 (2000), s. 21-26.
- Ioannes Kantakuzenos, *Vizantijski izvori za istoriju naroda Jugoslavije*, Sırpça trc. Sima Ćirković, Božidar Ferjančić, VI, Belgrad: Sanu, 1986.
- Jireček, Konstantin Josif, *Istorija Srba*, Sırpça trc. Jovan Radonić, I, Belgrad: Slovo Ljubve, 1978.
- Kašanin, Milan, *Srpska književnost u srednjem veku*, Belgrad 1990.
- Konstantin Filozof, *Povest o slovima (Skazanije o pismeneh)-izvodi, Žitije despota Stefana Lazarevića*, haz. Lazar Mirković, Belgrad 1989.
- Konstantin Filozof, *15. Yüzyıl Bulgar Yazarı Konstantin Kosteneçki'nin Stefan Lazareviç'in Yaşamöyküsü Başlıklı Yapıtı*, Türkçe trc. Hüseyin Mevsim, Ankara: Kapadokya Kitabevi, 2007.
- Lučić, Josip, "Dubrovnik i Kosovska Bitka u Dokumentima i Historiografiji", *Historijski Zbornik*, (42) 1989, s. 91-95.
- Marko Pečki, "Žitije svetog patrijarha Jefrema", *Šest pisaca XIV veka: Grigorije Raški, Jakov Serski, Siluan, Nepoznati Svetgorac, Monah Jefrem, Marko Pečki*, haz. Dimitrije Bogdanović, Belgrad: Prosveta, 1986, s. 165-170.
- Mavro Orbini, *Kraljevstvo Slovena*, Sırpça trc. Zdravko Šundrica, Belgrad: Srpska Književna Zadruga, 1968.
- Maxim, Mihai, "Voyvoda", *DIA*, XLIII, 123-127.
- Mevlânâ Mehmed Neşrî, *Cihânnümâ*, haz. Necdet. Öztürk, Çamlıca Yayınları: İstanbul, 2008.
- Mihaljčić, Rade, *Junaci kosovske legende*, Belgrad: Srpska Školska Knjiga, 2001.

- Mihaljičić, Rade, *The Battle of Kosovo in History and Popular Tradition*, İngilizce trc. Milica Hrgović, Belgrad: Bigz, 1989.
- Mihaljičić, Rade, *Lazar Hrebeljanović-Istorija, Kult, Predanje*, Belgrad: Nolit, 1984.
- Novaković, Stojan, *Zakonski spomenici srpskih država srednjega veka*, Belgrad 1912.
- Olesnecki, Aleksej, "Turski izvori o Kosovskom boju", *GSND*, 14 (1934), s. 59-98.
- Petković, Vladimir, *Manastir Ravanica*, Belgrad: Napredak, 1922.
- Radojčić, Nikola, "Grčki izvori za kosovsku bitku", *GSND*, 7-8 (1930), s. 163-175.
- Radojčić, Đorđe Sp., *Stara srpska književnost*, Belgrad: Prosveta, 1960.
- Reinert, William Stephen, "A Byzantine Source on the Battles of Bileca and Kosovo Polje: Kydones Letters 396 and 398 Reconsidered", *Late Byzantine and Early Ottoman Studies*, Dorchester: Dorset Press, 2014, s. 249-272.
- Stefan Lazarević, *Književni radovi*, haz. Đorđe Trifunović, Belgrad: Srpska Književna Zadruga, 1972.
- Stojanović, Ljubomir, *Stari srpski rodoslovi i letopisi*, Sremski Karlovci 1927.
- Stojanović, Ljubomir, *Stari srpski zapisi i natpisi*, IV, Belgrad: Sanu, 1986.
- Šuica, Marko, *Vuk Branković: slavni i velmožni gospodin*, Belgrad: Evoluta, 2018.
- Tolan, V. John, *Saracens: Islam in the Medieval European Imagination*, New York: Columbia University Press, 2002.
- Trifunović, Đorđe, *Srpski srednjovekovni spisi o Knezu Lazaru i kosovskom boju*, Kruševac: Bagdala, 1968.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2011.
- Živojinović, Mirjana, *Istorija Hilandara I: Od osnivanja manastira 1198. do 1335. godine*, Belgrad: Prosveta, 1998.